

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL CO-OPERATION OF FOREIGN COUNTRIES

У статті визначено роль і місце закордонного досвіду розвитку сільськогосподарських кооперативів для економіки України. Досліджуються новітні тенденції розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації зарубіжних країн та особливості розвитку кооперативного руху в Україні. Означено основні проблеми та аспекти розвитку кооперації в агропромисловому комплексі України. У статті наведено аналіз розвитку сільськогосподарської кооперації зарубіжних країн та виявлено і проаналізовано основні причини, що стримують розвиток виробничих та обслуговуючих кооперативів в Україні.

Ключові слова: сільськогосподарська кооперація, кооператив, міжнародний досвід, сільськогосподарський виробничий кооператив, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, кооперативний рух.

В статье определены роль и место зарубежного опыта развития сельскохозяйственных кооперативов для экономики Украины. Исследуются новейшие тенденции развития сельскохозяйственной обслуживающей кооперации зарубежных стран и особенности развития кооперативного движения в Украине. Отмечены основные проблемы и аспекты развития кооперации в агропромышленном комплексе Украины. В статье представлен анализ развития

сельскохозяйственной кооперации зарубежных стран и выявлены и проанализированы основные причины, сдерживающие развитие производственных и обслуживающих кооперативов в Украине.

Ключевые слова: сельскохозяйственная кооперация, кооператив, международный опыт, сельскохозяйственный производственный кооператив, сельскохозяйственный обслуживающий кооператив, кооперативное движение.

The article defines the role and place of foreign experience in the development of agricultural cooperatives for the Ukrainian economy. The latest trends in the development of agricultural servicing cooperation of foreign countries and the peculiarities of the development of the cooperative movement in Ukraine are researched. The main problems and aspects of development of cooperation in the agroindustrial complex of Ukraine are described. The article presents an analysis of the development of agricultural cooperation in the other countries and identifies and analyzes the main reasons that hinder the development of production and service cooperatives in Ukraine.

Key words: agricultural cooperative, cooperative, international experience, agricultural production cooperative, agricultural servicing cooperative, cooperative movement.

УДК 334.732

Міракін В.В.

аспірант

Хмельницький національний
університет

Постановка проблеми. Аграрна криза в Україні є певною мірою кризою організаційної структури. Впровадження моделі багатofункціонального сільського господарства є запорукою сталого сільського розвитку. Єдиним шляхом стати рівноправними, конкурентоспроможними учасниками ринкових відносин для дрібних та середніх товаровиробників є кооперація. Саме кооперація має необхідний потенціал для забезпечення більш конкурентоспроможної економіки, здатної ефективніше використовувати ресурси, у розумному балансі із навколишнім природним середовищем. Кооперативний рух у світі почав зароджуватися ще на початку ХХІ століття, і зараз нараховують понад 700 мільйонів кооперативів у всьому світі. Сама по собі ставка на кооперативи цілком виправдана. Взяти хоча б країни Європейського Союзу. Там кооперативни все більше набирають популярності. За даними Європейської Комісії (ЄК), зараз у ЄС налічується близько 250 тисяч кооперативів. У них зайнято 163 мільйони людей – третина від усього місцевого населення.

Частка сільськогосподарських кооперативів на аграрному ринку ЄС становить 40–50%, а в окремих державах та секторах доходять до 70%. Обсяг річного обороту 10 найбільших фермерських кооперативів в ЄС становить понад 93 мільярди доларів, що майже дорівнює річному ВВП України.

Зрозуміло, для України потрібен досвід країн ЄС, з огляду на те, що наша країна – один із най-

більших у світі виробників с/г продукції. Адже члени сучасного кооперативу володіють загальним капіталом, довіряють кооперативу свій урожай, покладають на нього місію розвитку, проведення маркетингу та початок продажу своєї продукції. Водночас на мікрорівні кожний учасник зберігає можливість самостійно ухвалювати рішення з урахуванням специфіки своєї земельної ділянки та агрокультури, чого не може дозволити собі повною мірою аграрний холдинг. При цьому фермери, об'єднані в кооператив, можуть працювати на експорт без посередників, залучати зовнішні інвестиції, великі кредити.

В обслуговуючій сфері кооперація в Україні має незначний розвиток, тому вивчення та використання закордонного досвіду розвитку обслуговуючої сільськогосподарської кооперації як механізму підтримки регіонального розвитку є актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових досліджень теорії та історії сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, світового та українського кооперативного законодавства показує, що ці питання постійно привертати увагу вчених. У сучасних умовах досить гостро стоїть питання щодо відродження сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад сільськогосподарської кооперації внесли такі відомі вчені, як С.В. Бородаєвський, М.І. Долішній, П. Девіс, К. Корнфорт, В.В. Зіновчук, А.П. Макаренко,

М.Й. Малік, В.І. Марочко, В.Я. Месель-Веселяк, Л.В. Молдаван, О.М. Онищенко, П.Т. Саблук, М.І. Туган-Барановський, О.В. Чайнов, В.М. Яценко, В.В. Юрчишин та інші.

Проте проблеми та перспективи розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, з огляду на їхню актуальність, ще потребують подальшого дослідження. Низка проблем залишається малодослідженою і потребує подальшого поглибленого розроблення.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення найкращого досвіду та практик зарубіжних країн щодо створення, діяльності та підтримки обслуговуючої кооперації як одного з основних складників сталого розвитку сільських територій. А також визначення перспектив розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні з метою удосконалення відносин між сільськогосподарськими товаровиробниками та покращення добробуту селян.

Виклад основного матеріалу дослідження. Батьківщиною кооперації прийнято вважати Великобританію. Ще в 1761 році шістнадцять ткачів у селищі Ейршир разом створили «Товариство ткачів у Фіннік» – першу кооперативну організацію індустріальної епохи. Уже у 1795 році в англійському селищі Халл місцеві мешканці повстали проти високих цін, встановлених місцевими борошномелами, і також об'єдналися у кооператив, аби встановити справедливу ціну на продукцію.

У Німеччині з середини 50-х років XIX ст. почали виникати сільськогосподарські кооперативи, метою діяльності яких була закупівля матеріалів, насіння тощо, з кінця XIX ст. – спільний збут продукції, спільне користування електрикою, технікою, впровадження технічних поліпшень тощо. У 1920 р., за даними С. Бородаєвського, в Німеччині налічувалося вже 13 000 сільськогосподарських кооперативів [1]. Після Німеччини сільськогосподарська кооперація поширилася у Франції, Італії, Ірландії, Данії та інших країнах.

Зростання кількості кооперативних організацій в різних країнах привело до створення в 1895 р. у Лондоні Міжнародного кооперативного альянсу (МКА), об'єднання кооперативних організацій Англії, Франції, Італії, Бельгії, Голландії, Швейцарії, Сербії, Данії, США, Австрії, Індії, Аргентини, Австро-Угорщини та Росії [2]. Нині до Міжнародного кооперативного альянсу входять 292 кооперативні організації з 95 країн, представляючи інтереси понад мільярда людей. Послугами кооперативних організацій користується половина населення планети. На кооперативних підприємствах у світі працює понад 250 мільйонів чоловік. Обороти підприємств становить 2,2 трильйони доларів.

У Європейському Союзі найбільша частка кооперативів спеціалізується на заготівлі, переробці і збуті сільськогосподарської продукції. У Данії

кооперативами переробляється 90% молока, експортується 90% масла і сиру. Кооперативи Скандинавії переробляють та реалізують 80% м'яса та молока. У Нідерландах кооперативи реалізують 95% фруктів, майже всі овочі та 90% вовни, 90% вершкового масла, майже 85% сиру, 80% молочного порошку, 65% цукру та близько 60% згущеного молока. Кооперативи Фінляндії і Швеції постачають своїм членам 60% засобів виробництва, Франції та ФРН – 50% кормів та добрив, Нідерландів – 55% кормів та третину мінеральних добрив. Майже 60% збуту сільгосппродукції Франції припадає на кооперативи.

У Канаді кооперація – це 52% постачання нафтопродуктів, 13% добрив і хімікатів, 14% кормів для тварин та понад 50% продажу яєць і птиці [3]. Сільськогосподарські кооперативи США переробляють 82% молока, виробляють 51% цукру, займають 40% оптових ринків худоби, 80% – електропостачання, доставляють 45% добрив та 44% пального [4].

Велику групу становлять кооперативи, що займаються виробничо-технічним забезпеченням.

У сучасних умовах розвитку економіки актуальним є питання вивчення й узагальнення досвіду функціонування виробничої кооперації в сільському господарстві зарубіжних країн. Кожна країна має багато специфічних рис у розвитку кооперації. Великий інтерес викликає досвід виробничої кооперації в Німеччині.

Кооперативи Німеччини є партнерами середніх підприємств в аграрному секторі й мають на меті надання підтримки господарствам і економічній діяльності своїх членів за допомогою ведення спільного кооперативного підприємства [5].

У всіх сферах німецької кооперативної системи за останні півстоліття відбулися помітні структурні зміни. Для того щоб кооперативи могли закріпити своє положення в конкуренції, що посилювалася, як економічно стабільні установи, скрізь, де це необхідно й доцільно, були створені об'єднання та союзи кооперативів. Завдяки цьому розширилися можливості раціоналізації, зниження витрат, а продуктивність кооперативів значно підвищилася.

Кооперативи вже довели свою ефективність, і кожна країна сама вибирає, яким чином розвивати цю ідею. Наприклад, у США, Франції і Канаді кооперативи організуються самими фермерами, в Малайзії ними керують чиновники, в Китаї потрібно купувати акції, щоб увійти в об'єднання, а в Ізраїлі кооперативи втілюють ідею соціалізму [6].

Найбільш близькою за духом, спорідненою історично для нашої країни є Польща. Отже, польський досвід у справі побудови організаційної структури сільського господарства на засадах кооперування та формування інших господарських зв'язків є цікавим та корисним.

У Польщі зміни в сільському господарстві були проведені динамічно, а в деяких аспектах – і революційно, особливо після відкриття аграрного ринку країни, пов'язаного зі вступом країни до ЄС, створенням у країні спільних підприємств. Іноземні інвестори розвинули інфраструктуру птахівництва, при цьому технологічний процес повністю розрахований на використання комбікормів іноземного походження.

У Польщі під кооперативами розуміють ринкові організації фермерів – «групи сільськогосподарських виробників» як вертикально організовані добровільні організації, основною метою яких є спільний продаж продукції учасників. Це дає змогу членам групи покращити ринкові позиції, підвищити кількість та якість виробленої продукції, знизити транзакційні витрати, перерозподілити прибуток, який раніше отримували посередники, обмінюватися передовим досвідом господарювання та знаннями. При цьому членство в таких групах виробників не передбачає змін у правах власності на засоби та предмети праці фермерів, у колективній власності знаходиться лише прибуток, отриманий від спільної діяльності.

Законодавчо передбачена державна підтримка діяльності польських кооперативів, яка реалізується в таких формах, як пільгові умови отримання інвестиційного кредиту; забезпечення (гарантування) кредиту Агентством з реструктуризації та модернізації сільського господарства; звільнення від оподаткування робіт з модернізації основних засобів, які перебувають у володінні групи понад 5 років з моменту їх реєстрації в органах місцевої влади; надання субсидій (допомоги) у відсотках від товарообігу. Розмір відсотка змінюється залежно від року функціонування кооперативу та обсягу його річного обороту.

Фінансове стимулювання з боку держави сприяло формуванню і розвитку груп виробників сільськогосподарської продукції Польщі, які об'єднувалися за територіально-виробничим та історичним принципами [7].

Не тільки Європа «кооперується». Від неї не відстають і навіть випереджають інші регіони. Діяльність деяких із них уже давно вийшла за межі певної країни – це потужні транснаціональні об'єднання із тисячами працівників та мільярдами заробітками. Приміром, оборот найбільшого в світі південнокорейського кооперативу NH Nonghyup (Корея) сягає \$63 млрд. Крім південнокорейського NH Nonghyup, світовими лідерами стали об'єднання з Японії і США. Загалом грошовий оборот 96 найбільших агрокооперативів у світі становить \$800 млрд – це значить, що сама концепція кооперативів є дуже вигідною для сільського господарства [8].

У Японії кооперативи є монополістами в агро-секторі. В Японії кооперативи реалізують близько

90% усієї сільгосппродукції в країні, при цьому в кооперативах працює 91% усіх фермерів. Такі об'єднання виробляють і збувають сільськогосподарську продукцію, а також надають фінансові послуги. Всі вони створені урядом, тому їх контролюють на регіональному рівні, але насправді контролювати їх дуже важко, адже кооперативи перетворилися в потужного монополіста на продовольчому ринку. Кооперативи в Японії ігнорують антимонопольне законодавство, отримують додаткові привілеї від держави і самі встановлюють ціни на товари [6].

Японію часто називають країною, у якій кооператива фактично досягла культу та підтримується на всіх рівнях, і найбільше – на державному. Фермерські кооперативи збувають близько 90% усієї сільгосппродукції (майже 100% зерна, 95% картоплі, овочів, фруктів і молока, 85–90% свинини, яєць і м'яса птиці). У країні створена централізована система, яка захищає товаровиробників від монополістичного капіталу. При цьому обсяги фермерських господарств, що не входять до кооперативів, становлять не більше 1 га.

Один із найбільш яскравих прикладів японської кооперативності – ZEN-NOH, або національна федерація сільськогосподарських кооперативів Японії. Була заснована в 1972 році у Токіо і є однією з найбільш впливових структур у країні. Організація налічує близько 1200 кооперативних спілок, обслуговуючих близько 4,78 млн членів і 4,8 млн асоційованих членів. Ці кооперативи охоплюють практично всі сегменти сільського господарства – від виробництва рису до будівництва потужних логістичних центрів та міжнародного трейдингу. До складу кооперативу входять дев'ять логістичних центрів, ринків і роздрібних точок та свій власний банк. Кількість співробітників корпорації становить понад 8000 осіб у всьому світі. Обороти компанії оцінюють 48,7 млрд [8].

Сьогодні ZEN-NOH Co. Ltd. забезпечує поставки продукції і послуг для своїх членів на міжнародному рівні. Її бізнес-діяльність включає не лише централізоване управління кооперативами, а й розподіл і продаж виробничих матеріалів і щоденних товарів, зокрема мінеральних добрив, агрохімікатів, упаковки та картонних матеріалів, сільськогосподарської техніки, нафтопродуктів, скрапленого газу. Кооператив повністю забезпечує членів товарами першої необхідності для фермерів, дає можливість спільного користування – приміром, спільними зусиллями здійснюється транспортування, переробка і зберігання або збут сільськогосподарської та тваринницької продукції. Фактично членам кооперативу залишається тільки виробництво. Решту вирішує кооператив – навіть планування виробництва товарів та послуг і маркетинг продукції лягає на плечі організації. Такий розподіл дає свої плоди – з 8,1 млн т японського рису ZEN-NOH виробляє близько 33%.

Тут суворо стежать за дотриманням технологій та розвитком – постійно вдосконалюють та втілюють інновації. Щороку у межах програми навчання кожен п'ятий член кооперативу може пройти спеціальне навчання та збільшити ефективність підприємства. ZEN-NOH має 38 регіональних відділень у Японії, а також окремі офіси у Великобританії, США, Канаді, Німеччині, Тайланді, Сінгапурі тощо [8].

Проте і цього японським кооператорам виявилося замало. Аби наблизити вибагливих європейців до справжньої японської кухні у 2015 році, ZEN-NOH розпочав спільний проект із компанією Kubota Corporation та побудував інтегровану систему експорту рису, яка охоплює весь процес від виробництва до продажу. Щоб гарантувати свіжість і високу якість та «окупувати» нові ринки, у межах проекту були відкриті відразу декілька японських ресторанів, де подають страви високої традиційної кухні – у Гонконзі, Лондоні та в американському Беверлі-Хілз. Страви до ресторану поставляють прямісінько з Японії не більше ніж за 11 годин, а завдяки спеціальній запатентованій ZEN-NOH-технології їжа ніколи не втрачає своїх смакових якостей.

Найбільшими драйверами для розвитку кооперації стали періоди криз. Це можна простежити на прикладі США, де об'єднання фермерів стало найбільш популярним у часи Великої депресії. Саме у цей час почав формуватися потужний бізнес-гігант – кооператив CHS. У Штатах працює три тисячі кооперативів, які охоплюють більшість американських ферм. Кооператив CHS часто називають в Америці державою у державі. Стартувавши у 1929 році, він і досі залишається однією з найбільших бізнес-структур у США. Об'єднує 1100 кооперативів та 75 тисяч фермерів, а також 20 000 привілейованих акціонерів, які можуть вільно використовувати мінеральні добрива, пальне, мають доступ до технологій та страхування власних ризиків.

Нині компанія CHS Inc. має офіси в Австралії, Китаї, Південній Кореї і Тайвані, Швейцарії, Боснії, Болгарії, Угорщині, Румунії, Росії, Сербії, Іспанії та Україні. А також в Йорданії, Туреччині і на Близькому Сході. Чистий прибуток у 2015 фінансовому році становив \$781 млн, а чистий дохід – \$34,6 мільярдів доларів [8].

Запорука успіху кооперативу – започаткована у 90-ті роки минулого століття тодішнім керівником Джоном Д. Джонсоном стратегія CHS 2020 Vision, яка передбачала зменшення залежності сільськогосподарського виробника від результатів кожного окремого року діяльності. На той час трейдерство і нафтопереробка були абсолютно новими видами діяльності для CHS. Коли кооператив почав ними займатися, він став відносно незалежним від цін на окремі види продукції.

Компанія і далі нарощує свою присутність на глобальному ринку продовольства. Окремим складником діяльності CHS Inc. нині є забезпечення безперебійного постачання зернових і сої за контрактами з Китаєм, Аргентиною, Чорноморським басейном і Близьким Сходом.

Компанія CHS добре відома в Україні як потужний трейдер, а у світі – як енергетична (управляє декількома нафтопереробними заводами і нафтопроводами, виробляє, продає та розповсюджує під власною торговою маркою очищене паливо, масла, пропан і енергоносії з поновлюваних джерел), продовольча (очищення близько 600 тис. т сої в рік, виробництво близько 3 млн т соєвого білка, виробництво олії, борошномельні потужності і виробництво кормів для тварин), аграрна (вирощують близько 15 млн т зерна).

На протигагу Японії та США в Іспанії дуже багато маленьких кооперативів. В Іспанії кооперативи охоплюють лише 15% населення, яке працює в АПК. Більшість із них засновані в межах регіонального законодавства. При цьому самі об'єднання невеликі – лише третина місцевих кооперативів налічує понад 1000 членів. Тут є і місцеві кооперативи, які забезпечують тільки своїх учасників, і ті, що займаються поставками для промисловості. А ще є великі кооперативи, які обробляють продукти і продають їх роздрібним мережам. А ще іспанській кооперації властиві укрупнення на поглинання, завдяки яким 10% місцевих кооперативів належать понад $\frac{3}{4}$ усього кооперативного обігу коштів [8].

Однією з найбільших бізнес-груп Іспанії є Мондрагон, що об'єднує різні види кооперативів із потужними продовольчими дочірніми компаніями. Мондрагон станом на 2015 рік може похвалитися сукупним доходом 12,1 млрд євро, інвестиціями 345 млн євро. До складу корпорації входить 261 організація, зокрема 104 кооперативи, 125 спільнот та філіалів, 8 фондів, 1 фонд взаємного страхування, 13 компаній з хеджування ризиків. У кооперативі працюють 74 тисячі робітників. Корпоративні офіси є у 41 країні світі, а продажі здійснюються у 150 державах.

Першим і найважливішим принципом роботи цього кооперативу є демократія. Кожна людина має право голосу. Працівники обирають раду директорів, яка наймає всіх управлінців. Якщо їм не подобається те, що робить їхній начальник, вони можуть переобрати раду директорів.

Система управління побудована як дивізіонна структура управління, структура, в якій чітко розділені управління окремими продуктами й окремими функціями. Ключовими фігурами в управлінні організаціями стають топ-менеджери, що очолюють виробничі підрозділи. Це дає змогу окремим кооперативам швидко реагувати на зміни в умовах ринку, швидко приймати життєво важливі рішення.

Фінансова структура кооперативу не має аналогів у світі. Всі працівники вносять у свій кооператив частину власних грошей, на які йдуть відсотки, але забрати їх можна тільки під час виходу на пенсію.

Кожен, хто вступає до лав Мондрагон, повинен зробити пайовий внесок у розмірі 14 тис. євро (приблизно 18 тис. дол. США). При цьому допускається розстрочка платежів на 3–7 років. У кооперативах, що займаються роздрібною торгівлею, де більшість працюють неповний робочий день, пайовий внесок становить 9000 євро. Такий розмір пайового внеску дає змогу підтримувати високу капіталізацію кооперативів. У разі, якщо кооператив отримує прибуток, пайовики можуть заробити 7,5% у вигляді дивідендів на пайові внески. Натеper кооперативи відраховують 45% від чистого прибутку у вигляді дивідендів пайовикам залежно від трудового внеску кожного працівника. Кожен працівник отримує гарантію довічного працевлаштування. Якщо один із кооперативів проводить скорочення штату в результаті реструктуризації або банкрутства, працівник має право переважного працевлаштування в інший кооператив. Розмір найвищої заробітної плати не перевищує найнижчу більш ніж у 4,5 разу.

У Мондрагоні створений власний банк, що є частиною кооперативного комплексу та обслуговує всі його потреби. Банк фінансує створення нових робочих місць. Всі працівники кооперативу зобов'язані користуватися послугами цього банку [8; 12].

Кооперативна система Франції характеризується значним поширенням у сфері обслуговування виробництва. Значний розвиток мають землевпорядні кооперативи та кооперативи зі спільного використання сільськогосподарської техніки, в яких зосереджено 33% кормозбиральної техніки, 30% зернозбиральної, 12% орної, 15% розкидувачів добрив і 4% тракторів. У Франції, де питома вага кооперації виробників зерна і олійних культур становить 75%, є 260 зернових кооперативів (7% їх загальної кількості), що об'єднують 550 тис. виробників зерна (76% усіх кооперативів країни), використовують 26 тис. найманих працівників і які дають 29% товарообороту усіх сільськогосподарських кооперативів країни. Спілка молочних кооперативів содімаїопле об'єднує 10 великих молочних кооперативних організацій з 82 тис. членів. На внутрішньому ринку вони охоплюють 25–30% ринку молочної продукції [9].

Упродовж перших п'яти років функціонування французьких кооперативів держава здійснює фінансування адміністративних витрат та утримання спеціалістів, що допомагають освоювати і застосовувати в межах кооперативного об'єднання нові технології з метою покращення якості товарної продукції [7].

Із країн Азії та тихоокеанського регіону, де набула розвитку виробнича кооперація, можна виділити Ізраїль, в якому кооперативний сектор є опорою сільського господарства, а кібуци й мошави – яскравими прикладами кооперативних об'єднань. У 1909 р. група молодих єврейських іммігрантів з українського міста Ромни одержала в сумісну обробку 300 га землі на південному березі Тінеріадського озера. Так була утворена перша сільськогосподарська комуна (кібуц) «Дганія», покладено початок різним формам кооперативного руху [5].

Нині сільськогосподарська кооперація в Ізраїлі представлена трьома видами кооперативних поселень, такими як кібуци, мошав-овдїм і мошав-шитуфі (табл. 1).

Кооперація забезпечує зайнятість 23% сільськогосподарських працівників країни, маючи в своєму розпорядженні 35% оброблюваної площі, 27% основних фондів у сільському господарстві (32% тракторів, 37% комбайнів), кібуци виробляють 40% сукупної продукції й одержують 42% валового доходу сільського господарства Ізраїлю [5].

Вивчаючи досвід сільськогосподарської кооперації в Ізраїлі та порівнюючи його з досвідом інших країн, необхідно враховувати особливість, що наклала відбиток на кооперативний рух. На відміну від європейських країн, кооперація в Ізраїлі розвивалася не тільки як засіб захисту трудящих від експлуатації з боку крупного капіталу й підвищення рівня накопичення в господарствах, що об'єдналися. Кооперативні поселення могли краще вирішувати проблеми оборони під час конфліктів із місцевим арабським населенням, вони були оптимальною формою організації переселенців для освоєння безводних земель і гармоніювали з релігійними канонами.

Ситуація з розвитком сільськогосподарської кооперації в Україні суттєво інша. Частка виробничих сільськогосподарських кооперативів у загальному обсязі виробленої сільськогосподарської продукції в Україні становить менше 1%, а кількість фізичних осіб – членів сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів – є меншою за 30 000 осіб, тобто менше 0,2% сільського населення України.

Так чи інакше, Україні потрібно розвивати цей напрям, а також вибрати свій шлях, спираючись на досвід інших країн.

Досвід інших країн – найкраще того підтвердження. Але чи впорається наш уряд з усіма завданнями? Звичайно, хотілося б вірити.

З огляду на те, що основними виробниками сільськогосподарської продукції залишаються особисті селянські та фермерські господарства, держава не може залишатися осторонь розвитку кооперації і всіляко має сприяти цьому процесу.

Особливості розвитку сільськогосподарської кооперації в Ізраїлі

Показники	Види кооперативних поселень		
	Кібуц	Мошав-овдім	Мошав-шитуфі
Визначення	поселення-комуни сільського типу, економічно й адміністративно самостійні підприємства, якими управляють і володіють члени поселення	поселення засноване на сумісному володінні сільськогосподарськими машинами і збуті продукції зі збереженням приватної власності на майно чи володіння ним	поселення, яке становить перехідну форму за ступенем усупільнення власності й виробництва між кібуцями та збутовими кооперативами мошав-овдім
Як одна з кооперативно-організаційних структур аграрного сектору Ізраїлю становить	великомасштабний спосіб ведення сільського господарства	невелику сімейну ферму	
Реєстрація	як кооперативне товариство і є колективним членом кооперативної асоціації «Хеврат гоавдим»		
Вищий орган управління	загальні збори		
Члени	обробляють землю самостійно, без використання найманої праці і лише для тих потреб, які вказано в орендному договорі	наймана робоча сила, самостійно розпоряджається своїми доходами	
Розташовані на землі,	яка знаходиться в державній власності		
Власність на засоби виробництва й організація праці	колективна	приватна й індивідуальна	колективна
Оплата праці	розподілення	за результатами праці	пропорційно числу членів сім'ї
Збут продукції	відбувається централізовано		
Спеціалізація	рільництво, молочне і м'ясне тваринництво	спеціалізоване вирощування культур (цитрусові, овочі, баштанні, квіти), молочне тваринництво і птахівництво	

Джерело: складено на основі [5]

Адже кооперація в сьогоденні – це і можливість для вітчизняних сільськогосподарських виробників отримувати прибутки не тільки безпосередньо від сільськогосподарського виробництва, але й від подальших стадій руху виробленої ними продукції, брати участь у великомасштабному бізнесі, використовувати професійних управлінців, розподіляти ризик, контролювати канали збуту своєї продукції і матеріально-технічного постачання, впливати на ціни шляхом формування великих партій продукції і застосування сучасних маркетингових методів та технологій, бути рівноправними партнерами у конкурентному ринковому середовищі. Крім того, враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку економіки країни, необхідно брати до уваги й прогресивний світовий досвід ведення кооперативного бізнесу.

Висновки. Отже, досвід створення та функціонування кооперативних структур країн світу є основою для визначення напрямів, форм і змісту його застосування в агропромисловому виробництві України. На нинішньому етапі розвитку аграрного сектору економіки важливо найбільш повно використати досвід зарубіжних країн у розвитку сільськогосподарської кооперації і разом із тим обґрунтовано підходити до реального стану в країні.

Відродження і розвиток українського села, стабільність та соціально-економічний добробут сільського населення неможливі без чітко сформованої стратегії. Одним із стратегічних напрямів розвитку сільських територій має виступати сільськогосподарська обслуговуюча кооперація.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бородаєвський С.В. Історія кооперації. Прага : Укр. громад. видав. фонд, 1925. 344 с
2. Cobia, David W. Distribution of Net Income // Cooperatives in Agriculture Edited by David Cobia. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, p. 221–242, 1989.
3. Аналітичне дослідження. Досвід Канади та країн ЄС у сфері політики з підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів: http://agroconf.org/sites/default/files/dosvid-kanady-es-polityky-pidtrymky-sh-obslugovujuchy-kooperatyviv1_0.pdf
4. Пархуць М.Л. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи як одна з форм технічного забезпечення агровиробників розвинених країн світу. URL: <http://170820.minagro.web.hosting-test.net/page/?10099>.
5. Ткач А.В. Сельскохозяйственная кооперация / А.А. Ткач ; 3-е изд., испр. и доп. М. : Дашков и К, 2005. 364 с.

6. Як працюють аграрні кооперативи в різних країнах. URL: <http://carefield.com.ua/blog/id/jak-pracujut-agrarni-kooperativi-v-riznih-krajinah-136/>

7. Манжура О.В. Аграрна кооперація: досвід Європейського союзу для України / О.В. Манжура // Управління розвитком. № 1(179). 2015. С. 15–20.

8. Ірина Глотова. Кооперативи –гіганти: як об'єднання фермерів стали національними лідерами. URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/kooperativi-giganti-ak-obednanna-fermeriv-stali-nacionalnimi-liderami>

9. Паневник Т.М. Історичний досвід та сучасні аспекти розвитку кооперації в АПК / Т.М. Паневник, Н. К. Болгарова. Хмельницький: Вісник Хмельницького національного університету, 2009. № 6, Т. 1. С. 274–279.

10. Мосійчук Н.О. Кооперація в сільському господарстві Франції: Досвід для України. URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/kooperativi-giganti-ak-obednanna-fermeriv-stali-nacionalnimi-liderami>

11. Білий М.М. Неприбутковий статус кооперативу в системі формування та використання його фінансових ресурсів / М.М. Білий // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2009. Вип. V, Т. 1. С. 68–75.

12. Ушкаренко Ю.В. Досвід функціонування виробничої кооперації в сільському господарстві зарубіжних країн. URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/110.pdf>

REFERENCES:

1. Borodaievskiy S.V. (1945) Istorii kooperatsii [History of co-operation] Prague, Ukrainian public publishing house [in Ukrainian].

2. Cobia, David W. (1989) Distribution of Net Income, USA, New Jersey: Prentice Hall [in English].

3. Bondarchuk V. (2011) Analitichne doslidzhenia. Dosvid Kanady ta krain YeS u sferi polityky z pidtrymky rozvytku silskohospodarskykh obsluhovuiuchykh kooperatyviv [Analytical study. Experience of Canada and EU countries in the policy of supporting the development of agricultural servicing cooperatives] [Online], Ukraine, Retrieved from: http://agroconf.org/sites/default/files/dosvid-kanady-es-polityky-pidtrymky-sh-obslugovujuchy-kooperatyviv1_0.pdf

4. Parhuts M. (2013) Silskohospodarski obsluhovuiuchi kooperatyviak odna z form tekhnichnoho

zabezpechennia ahrovyrobnykiv rozvynenykh krain svitu [Agricultural servicing cooperatives as one of the forms of technical support of agricultural producers in developed countries] [Online], Ukraine, Retrieved from: <http://170820.minagro.web.hosting-test.net/page/?10099>.

5. Tkach A.V. (2005) Selskokhoziaistvennaia kooperatsyia [Agricultural Cooperation] Moscow, Dashkov i K publishing house [in Russian].

6. Carefield (2017) Yak pratsiuiut ahrarni kooperatyvy v riznykh krainakh [How agricultural cooperatives work in different countries] [Online], Ukraine, Retrieved from: <http://carefield.com.ua/blog/id/jak-pracujut-agrarni-kooperativi-v-riznih-krajinah-136/>

7. Manzhura O.V. (2015) Ahrarna kooperatsiia: dosvid Yevropeiskoho soiuzu dlia Ukrainu [Agrarian cooperation: experience of the European Union for Ukraine] [Online], Ukraine, Upravlinnia rozvytkom [in Ukrainian]

8. Iryna Hlotova (2016) Kooperatyvy –hihanty: yak obiednannia fermeriv staly natsionalnymy lideramy [Cooperatives-giants: how farmers' associations have become national leaders] [Online], Ukraine, Retrieved from: <http://agravery.com/uk/posts/show/kooperativi-giganti-ak-obednanna-fermeriv-stali-nacionalnimi-liderami>

9. Panevnyk T.M. (2009) Istorychnyi dosvid ta suchasnyi aspekty rozvytku kooperatsii v APK [Historical experience and modern aspects of development of cooperation in agroindustrial complex], Khmelnytskyi: Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu [in Ukrainian]

10. Mosiichuk N.O. (2016) Kooperatsiia v silskomu gospodarstvi Frantsii: Dosvid dlia Ukrainy [Co-operation in agriculture in France: Experience for Ukraine] [Online], Ukraine, Retrieved from: <http://agravery.com/uk/posts/show/kooperativi-giganti-ak-obednanna-fermeriv-stali-nacionalnimi-liderami>

11. Bilyi M.M. (2009) Neprybutkovyi status kooperatyvu v systemi formuvannia ta vykorystannia yoho finansovykh resursiv [Nonprofit status of the cooperative in the system of formation and use of its financial resources] Ukraine, Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu [in Ukrainian]

12. Ushkarenko Yu.V. (2015) Dosvid funktsionuvannia vyrobnychoi kooperatsii v silskomu gospodarstvi zarubizhnykh krain [Experience of operation of production cooperation in agriculture of foreign countries] [Online], Ukraine, Retrieved from: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/110.pdf>

DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL CO-OPERATION OF FOREIGN COUNTRIES

The purpose of the article is to determine the best practices and practices of foreign countries in establishing, operating and maintaining service cooperatives as one of the main components of sustainable development of rural areas.

The article deals with the development of agricultural cooperatives in countries with a developed cooperative form of management – Germany, France, USA, Japan, Israel. The closest in spirit, historically related to our country is Poland. Consequently, the experience of Poland in constructing the organizational structure of agriculture, on the basis of co-operation and the formation of other economic relations, is interesting and useful.

It is determined that problems of development of agrarian sector of Ukraine's economy can be solved by using the most full use of the experience of foreign countries in the development of agricultural cooperation and, at the same time, reasonable to approach the real state of the country.

The revival and development of the Ukrainian village, the stability and socio-economic well-being of the rural population are impossible without a well-established strategy. One of the strategic directions for the development of rural areas should be agricultural service cooperatives.

The author states that the regeneration and development of the Ukrainian village, stability and socio-economic well-being of the rural population are impossible without a well-established strategy. One of the strategic directions for the development of rural areas should be agricultural service cooperatives.

It is established that one way or another, Ukraine needs to develop this direction, as well as choose its own way, drawing on the experience of other countries. The experience of other countries is the best evidence of this.

Consequently, there is an urgent need to determine the prospects for the development of agricultural service cooperatives in Ukraine in order to improve the relations between agricultural producers and improve the well-being of peasants.